

Festuca heterophylla Lamk. (fam. Grami-
neae); Bloemendaal, Midden Duin- en
Daalseweg en Overveen, Elswout, beide
juni 1959 (G. Londo).

Plant dicht zodevormend, zonder uit-
lopers. Basale bladen lang, draadvor-
mig, ingerold, driehoekig op doorsnede;
bovenste stengelbladen duidelijk breder
en vlak. Aartjes in grootte tussen die
van *F. ovina* en *F. rubra* staand, met

lang genaalde kroonkafjes. Van beide
soorten verschillend door het aan de top
behaarde vruchtbeginsel.

Deze soort, die voorkomt in Midden- en
Z-Europa en ZW-Azië, is bij ons,
evenals in Engeland en Skandinavië,
zeer waarschijnlijk reeds in de vorige
eeuw ingevoerd met uit Midden-
Europa afkomstig graszaad.

Biologische aantekeningen van een vliegbasis

A. H. J. FREIJSEN.

Meermalen heb ik in veldbiologische tijd-
schriften vermeldingen gelezen van de
achteruitgang van natuurterreinen onder
invloed van het gebruik door militairen.
Inderdaad worden natuurterreinen tijdens
het gebruik voor militaire doeleinden vaak
sterk geschonden. In tegenstelling hiermee
kan in bepaalde gevallen het militair ge-
bruik van een terrein het natuurleven ook
wel eens bevorderen. Zo hebben de er-
varingen, die ik op mocht doen als dienst-
plichtig luchtmacht-militair op de vlieg-
basis Volkel, mij geleerd, dat een samen-
gaan van vogelleven en luchtmacht-
„leven” zeer wel mogelijk is. Hiervan een
indruk te geven is de bedoeling van dit
artikel.

De vliegbasis Volkel is gelegen in het
jonge cultuurland van de noordelijke Peel.
Evenals de omgeving is de vliegbasis jong.
Deze dateert uit de tweede wereldoorlog.
Het gebied van de basis kan men in twee
delen verdelen: het kamp met legerings-
gebouwen, hangars enz., en het eigenlijke
luchtvaartterrein. De gebouwen zijn om-
geven door plantsoenen met boomgroepen,
groepen struiken, bloemen enz. Alle wegen
zijn omzoomd door dichte hagen van
bomen en struiken. Uit een oogpunt van

tuinaanleg bezien valt er hiendoor veel te
genieten, vooral ook omdat er een grote
verscheidenheid is aangebracht in de be-
planting. Deze beplanting biedt aan vele
vogels een ideale nestgelegenheid. Kneu
en Braamsluiper komen in zeer groten ge-
tale voor, daarnaast treft men aan: Vink,
Koolmees, Fitis, Tuinfluiter, Geelgors en
lijsters. Gebouwen bieden nestgelegenheid
aan Zwaluwen, Kauwtjes enz.

Het luchtvaartterrein zelf is uiteraard een
grote, vrij kale vlakte met de landings- en
taxibanen, die voor een groot deel bedekt
is met grasland. Verder vindt men er per-
celen met cultuurgewassen en vrij jonge
boomaanplant. Hoe paradoxaal het ook
moge klinken, dit luchtvaartterrein vormt
ongetwijfeld voor veel vogels een biotoop,
waar zij niet gestoord worden. Het lucht-
vaartterrein wordt namelijk door een be-
perkt aantal personen betreden. Buiten de
diensturen is dit aantal nog geringer.
Patrijzen, Kieviten en Veldleeuweriken
komen in grote aantallen voor. Minder tal-
rijk zijn Fazanten, Grutto's en kwikstaar-
ten. Men kan rustig stellen, dat de avi-
fauna van dit gedeelte van het vliegveld,
bestaande uit de bovengenoemde soorten
en verder uit andere soorten, die in de

boomgroepjes huizen, rijker is dan die van een vergelijkbaar stuk cultuurland in de omgeving van Volkel. Verantwoordelijk hiervoor is de afwisseling in vegetatie en, zoals reeds gezegd, het weinig betreden worden van het veld door mensen.

De belangrijkste factor, de straaljagers, die opstijgen en landen, is tot nu toe buiten beschouwing gelaten. Blijkbaar werkt de aanwezigheid hiervan niet nadelig op de vogelstand. Inderdaad kan ik dagelijks constateren, dat genoemde vogels zich niets aantrekken van het enorme lawaai, wat de straaljagers produceren. Op de grasstroken dicht bij de startbaan liggen de nesten van de vogels, die zich niet ongewoon gedragen bij het overgieren van straaljagers. Een voorbeeld kan dit illustreren. Enkele meters van de kop van een startbaan, daar, waar de straaljagers hun motoren op volle toeren laten draaien alvorens zij opstijgen, lag een kievitsnest. 's Morgens verlieten de jonge vogels het ei, 's middags zat een van hen op de startbaan op de plaats, waar even tevoren een thunderstreak stond te brullen. Bij die gelegenheid werd ik getroffen door de vreemde verhouding tussen natuur en techniek. In enkele uren tijd was de pas geboren Kievit tot principieel overeenkomstige prestaties in staat als de hyperingewikkelde jet. Overigens biedt een vliegbasis een goede gelegenheid te filosoferen over de vraag, op welke manier de mens in de luchtvaarttechniek de avifauna imiteert.

Zoals vele vliegvelden is Volkel een geliefkoosde pleisterplaats voor trekvogels. In Volkel zijn het speciaal Kieviten, die zich reeds in juni in grote drommen daar verzamelen. Door de militaire autoriteiten wordt dit nauwelijks op prijs gesteld, omdat de vogels een reëel gevaar betekenen voor de luchtvaart. Wanneer de vogels in

grotere aantallen in de omgeving van de landingsbaan vliegen, komen zij gemakkelijk in botsing met vliegtuigen. Door de grote snelheid van het vliegtuig kan de schade van de vogelaanvaring aanzienlijk zijn. Bovendien loopt de vlieger gevaar zijn leven te verliezen. Aan dit probleem wordt in binnen- en buitenland veel aandacht geschonken. Men heeft gedacht een oplossing te vinden in het verjagen van vogels door middel van de eigen angstkreten, verspreid met luidsprekers. Deze techniek is in Amerika ontwikkeld en hier in Nederland o.a. op Volkel toegepast door het Ministerie van Landbouw. In het algemeen heerst de overtuiging, dat men met deze methode geen blijvend resultaat boekt.

Tegenwoordig staat de radar in de belangstelling bij ornithologen, nadat in Engeland gebleken was, dat storingen op de radarscopes het gevolg waren van troepjes trekvogels. Men heeft wel gesuggereerd, dat men juist in deze militaire radar een hulpmiddel heeft om het gedrag van vogels te bestuderen, om er hierna beter rekening mee te kunnen houden in het vliegverkeer. Ik wil dit artikelje besluiten met een korte vermelding van merkwaardige broedplaatsen op de vliegbasis Volkel. In Volkel is de zo juist genoemde radar opgenomen in een aantal trailers, die zeer geregeld 180 graden gedraaid worden, omdat de stand van wagens en antennes moet corresponderen met de in gebruik zijnde startbaan. Dit alles verhinderde een echtpaar Witte kwikstaarten niet al gedurende enkele jaren trouw een van de trailers als fundament voor het nest te gebruiken. Het vorige jaar koos een Merel een grote kraanwagen om er te nestelen. Toen men dit opmerkte werd de kraan niet meer gebruikt. Operationele noodzaak dwong het personeel de kraanwagen toch te ge-

bruiken. Bij die gelegenheid heeft heel de merelfamilie de operatie meegemaakt. Bij een van de hangars hebben drie Shooting Star T-33 straaljagers hun vaste standplaats. Een andere vogel, waarvan mijn zegsman zich de soortnaam niet herinnerde, koos zich het neuswiel van een van de

straaljagers tot nestgelegenheid. Wanneer zijn eigen „kist” voor een vlucht weg was, ging hij ijverig door met de aanbouw van een nest in de tweede T-33. Helaas vorderde geen van beide nesten, omdat na elke vlucht al het nestmateriaal verdwenen was.

Vragen en korte mededelingen

De vogelvergiftigingen in het voorjaar van 1960.

Op vele plaatsen in Nederland zijn in het voorjaar van 1960 (vooral in april) gevallen van vogelvergiftiging geconstateerd, waarbij grote aantallen vogels zijn omgekomen. Er zijn meldingen ontvangen van tientallen verschillende gemeenten uit alle provincies. Op enkele plaatsen liep het aantal slachtoffers in de duizenden. De meeste slachtoffers vielen onder de vinkachtigen (Vinken, Kepen, Kneuen, Putters, Huismussen, Geelgorzen, Rietgorzen en zelfs Sneeuwgorzen), Spreeuwen en lijsterachtigen (Merels, Zanglijsters, Koperwieken en Kramsvogels) en leeuweriken. Talrijk waren ook de duiven (Postduiven, Houtduiven, Holenduiven). Overigens waren er slachtoffers onder de Zwarte kraaien, Bonte kraaien, Roeken, Kauwen en Eksters, Kokmeeuwen, Zilvermeeuwen, Patrijzen, Fazanten, Wilde eenden en Bergeenden. Deze vogels stierven door het opnemen van vergiftigd voedsel.

Door het eten van vergiftigde vogels en muizen(?) gingen eveneens veel van roof of aas levende dieren te gronde. Er werden berichten ontvangen over soms aanzienlijke sterfte van Buizerden, Sperwers, Kerkuilen en Ransuilen, maar ook van Bruine en Grauwe kiekendief, Havik, Torenvalk, Blauwe reigers en van katten en honden.

De doodsoorzaak bleek in naar schatting ongeveer 80 % van de ter controle opgezonden gevallen te zijn: vergiftiging met het landbouwvergif „parathion”. In een aantal gevallen werd geconstateerd, dat deze vergiftiging het gevolg was van het uitleggen van vergiftigd graan, erwten en vogelzaad met het doel zaadetende vogels, voornl. Houtduiven, van het akkerland te verdrijven.

De gevolgen zijn veel ernstiger geweest dan de meeste landbouwers, die het vergif hebben toegepast, hadden verwacht. Mogelijk houdt dit verband met de omstandigheid, dat het voorjaar nogal droog was.

Op verzoek van het Dienstvak Natuurbescherming van het Staatsbosbeheer te Utrecht en o.a. in samenwerking met de Faunabeschermingscommissie van de Natuurbeschermingsraad, het Centraal Diergeneeskundig Instituut, afd. Rotterdam te Rotterdam, de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij te 's-Gravenhage, de Planteziektenkundige Dienst te Wageningen, het I.T.B.O.N. te Arnhem en de Ned. Vereniging tot Bescherming van Vogels te Amsterdam, heeft het R.I.V.O.N. op zich genomen een rapport te maken omtrent de verbreiding en de omvang van de vogelsterfte (en zoogdiersterfte), die het gevolg is geweest van vergiftiging door landbouwvergiften (voornamelijk parathion) in het voorjaar van 1960. In verband hiermede verzoek ik u onderstaande vragen te willen beantwoorden en uw opgave vóór 1 september 1960 in te zenden aan het R.I.V.O.N., Soestdijkseweg 33 N, Bilthoven.

1. Naam
Adres
Functie
2. Hebt u gevallen van vergiftiging in uw omgeving geconstateerd? ja/nee.
3. Welke soorten zijn er voorzover u weet ten offer gevallen?
4. Zijn er naar uw ervaring in totaal slechts enkele of tientallen, honderdtallen of duizendtallen vogels omgekomen? (indien mogelijk per soort opgeven).
5. Kunt u opgave verstrekken van aantallen slachtoffers, die op een bepaalde oppervlakte werden doodgevonden? (bv. aantal dode Vinken in bos van 10 ha opp., aantal leeuweriken op akker van 2 ha of aantal Spreeuwen in tuin van 3 are).
6. Nadere bijzonderheden

Bilthoven, juni 1960.

Het Hoofd van het R.I.V.O.N.,
Dr. M. F. MÖRZER BRUIJNS.